

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 378
תשרי תשפ"ד

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

לישוב, ואחרי קרבות ממושכים ניצלו בני הישוב עם ארבעה הרוגים בלבד. הדבר עורר את בני הישוב, שבחזאי אם השער היה פתוח והיו נכנסים פנימה, האסון היה פי כמה וכמה. זכות השבת הגינה עליהם ועל כל הישוב.

המחבלים דילגו על שני ישובים שומרי שבת

עוד נודע ע"י המצלמות בשערי הישובים, שהמחבלים פגעו בעשרים ישובים בעוטף עזה, ודילגו על שניים מתוכם. הישוב עלומים, והישוב סעד, שהם ישובים שומרי שבת והשער היה סגור, הגיעו קבוצה של מחבלים וראו שהשער סגור, והמשיכו הלאה לישובים אחרים, ונכנסו לישוב שנמצא מקביל לסעד מעבר לכביש, ישוב כפר עזה, שבו היה טבח גדול רח"ל [למרות שנראה בתמונות שגם בו השער היה סגור]. מדברים אלו אנו רואים גם בתוך ההסתרה, יש אות ומופת על הנהגת ה' עם שומרי המצוות, וזכות שמירת השבת שלנו, תגן עלינו מכל רע, וישפיע גם לכל עם ישראל, שיתחזקו וישונו בתשובה שלימה, וינצלו גם הם מכל רע.

עומס גדול ומענה למאות פניות גם בערב החג

חודש תשרי בשנה זו, היתה עליית מדרגה והתרחבות עצומה במחלקה החדשה של מוקד העירוב לעניני הלכות סוכה. הביקוש העצום שהגיע בהפתעה מהציבור, העמיד את הצוות דורכים ועמוסים כל הזמן במאמצים לתת מענה לעוד יהודים ועוד משפחות, שמבקשות לקיים את מצוות הסוכה כהלכה, ובהידיור הראוי.

לפני יום כיפור כבר צרפנו עוד אברכים שלמדו והוכשרו להשיב כהלכה בקו הסוכות שבמוקד הטלפוני בשלוחה 4. כמו כן פיצלנו את המענה לחלוקה לפי ערים, כדי שנוכל לשלוח בודקי סוכות למקומות שצריך. אך לאחר יום הכיפורים התברר שלמרות זאת בקושי ניתן היה לעמוד בעומס הגדול של השואלים. בתוך ארבעה ימים שבין יו"כ לסוכות היו קרוב לאלף שיחות שקיבלו מענה. אחד מהמשיבים סיפר יום לפני החג, שעדיין אין לו סוכה ולא ארבעת המינים מרוב שהוא יושב מהבוקר עד הערב להשיב לשואלים. משיב אחר סיפר שהוא כבר היה במענה בשנה שעברה ולמד להקל סוכה ולארבעת המינים לפני יו"כ כדי שיוכל להשיב לשואלים הרבים.

שאלות רבות וסבוכות שבחלקן תמוה שלא כתבו האחרונים

השאלות שהגיעו היו מגוונות מאוד, חלקן שאלות סבוכות בצורות של מרפסות וחדרים שאין בהם דפנות כהלכתין ועריבין כדן, וצריך להמציא להם פתרון, או למצוא שבאמת יש בקירות את השיעור הנדרש, וכפי שהבאנו גם בגליון הקודם אחת מהבעיות הנפוצות, והיו גם שאלות שאינן מורכבות להבינם, אך ההכרעה בהם אינה פשוטה, ויש אפילו שאלות יסודיות ופשוטות שאין לנו מקור מפורש להוראה בהם.

דופן עקומה בדופן של צוה"פ או עומד מרובה

נביא רק דוגמא קטנה, של שאלה פשוטה, שמסתבר להתיר אותה אך יש להתפלא מדוע גדולי האחרונים לא עמדו עליה, מדוע הפוסקים לא כתבו להכשיר אותה. כגון באופן שיש סכך פסול מעל הסוכה במשך ד' טפחים ויותר, יש היתר מדין "דופן עקומה" שכביכול הדופן מתעקמת [וי"א מתקרבת] ומגיעה עד הסכך. השאלה מה הדין כאשר באותו קטע אין דופן ממש, אלא הוא קטע ללא מחיצה שמותר בסוכה כאשר העומד מרובה על הפרוץ [ולאחר שיש ז' טפחים ממש]. כמ"ש בשו"ע (סי' תר"ל ס"ה), הרי לכאורה לא שייך שהאויר שהוא כאילו סגור יחשב כאילו מתעקם או מתקרב, ובאופן זה הסוכה תהיה פסולה.

וי"ל עוד שגם בצורת הפתח יתכן שלא שייך לומר שהיא מתעקמת, כי רק על מחיצה כתבו הראשונים "שכן דרך הכתלים להתעקם", אבל על פתחים, וכל שכן בפירצה שאינה נחשבת גזורה במחיצה, אלא כאילו סגורה, שדין עומד מרובה רק נחשב שהמקום מובדל, א"כ לא שייך בזה דין דופן עקומה. דבר זה מצוי מאוד שיש סכך פסול בצידו הסוכה והדופן אינה שלימה. ומסתימת הפוסקים שלא כתבו הגבלות בדין דופן עקומה, משמע שבכל אופן שיש דין מחיצה לסוכה, יש דין דופן עקומה, אבל מסברא קשה להבין שיהיה בזה דין דופן עקומה. [ובספר חו"ב עמד בזה, אך לא באחרונים ובפוסקים שקדמו. וצ"ג].

דברי הגר"י שליט"א, זכות השבת להינצל מהמצב הנורא

בימים אלו כל בית ישראל כואבים את המצב הנורא, שבני ישמעאל פרצו ותקפו, הרגו ושבנו מאות יהודים בארץ ישראל, ובצורה כואבת ומזעזעת, וכל יהודי מבין כי בשלי הסער הגדול הזה, בשביל שנתחזק באמונה וביטחון בה, ולא בכוח אדם. במאורע זה ראינו דבר יוצא מן הכלל, שלמרות העירנות של אנשי הצבא כל יום לזהות תקריות בצורה מיוחדת, הפעם הם לא זיהו התארגנות כה גדולה של יותר מאלף מחבלים, וגם בשעת מעשה שתמיד כוחות מוזנקים לכל אירוע של חבלה תוך דקות ספורות, הפעם לקח זמן רב עד שהגיעו לפעול בשטח כידוע. וכל זאת כדי ללמדנו "אם ה' לא ישמור עיר, שווא שקד שומר". אנו רואים בזה את קול ה' בכה, כאב המכה את בנו ללמדו דרך מוסר.

אך יחד עם זה אנו רואים גם את מידת הרחמים והחסד, איך שרבים ניצלו מתחת שיניהם, ושהטבח הסתיים במצב זה למרות שהיה יכול להיות הרבה יותר גרוע, ואכמ"ל.

ובעיסוקינו במלאכת שבת, נציין כאן את החיזוק המיוחד שהודיע רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א מיד עם היודע גודל האסון. שהחיזוק הנדרש מאיתנו כעת, הוא שמירת השבת! להתחזק בשבת מתוך קידוש שם שמים, כלומר ששמירת השבת אצלינו תהיה חביבה, ובמסירות של קדושה ורוממות, שאנו שמחים בהימנעות מכל דבר האסור, וזה הדבר שיציל אותנו וישמור עלינו בתקופה זאת.

עוד הוסיף שכל אחד יקפיד ללמוד שתי הלכות מהלכות שבת בכל יום, שע"ז יהיה לנו זכות שבת, להינצל מכל פגע.

והנה איננו יודעים להבין מנין לקח רבינו שדוקא השבת היא החיזוק והשמירה כעת, אבל נאמנים עלינו דברי גדולי הדור, אשר ה' נתן בפייהם את דבר ה' לכל עת, בהשגחה עליונה, ועלינו לעשות כפי מוצא פיהם, גם כשאיינו מבינים. ודבר זה בעצמו סיבה להגן עלינו.

תושבי הישוב ימיני ניצלו בזכות שמירת השבת בשער הישוב

עם זאת יש להביא שני דברים שהיו במתקפה זו, שרואים שזכות שמירת השבת הגינה על יהודים רבים. סיפור אחד הגיע אלינו מהישוב יכני, במושב זה היו מעטים שומרי שבת, ומתוכם יש יהודי אחד הרב אביחי הי"ו שגר בכניסה למושב, והוא התחזק והתאמץ להכניס את שמירת השבת. לפני חמש שנים ביקרנו בישוב יחד עם אחד התושבים שהיה משמר את העירוב, וגילינו שהעירוב לא היה כשר כלל, החוטים היו קשורים בחמש עשרה מקומות לגגות ורפתות, בצורה שאין לה דין צורת הפתח כלל. מכיון שהמושב אינו דתי, וגם השקיע לפני כן בהקמת העירוב ההוא, לא רצו לתקצב את התיקון, והדבר התעכב. אך הרב אביחי התעקש ונלחם למען העירוב, ובס"ד מוקד העירוב הקים שם באותה שנה כשישים עמודים להכשיר את ההיקף ברמה הנחוצה. לאחר מכן המשיך הרב אביחי לדאוג שישגרו את השער למשך השבת, שלא יהיה חילול שבת פרוץ למכוניות, וגם זה מוסיף לכשרות העירוב לדעת השו"ע. עד שעלה בידו שגם השער יהיה סגור.

סיוח ללומדי עירובין במושב יכני בחצר של אביחי

בשבת זו עמדה להם הזכות הזו להינצל. ביום השבת וחג שמחת תורה הגיעו קבוצה גדולה של מחבלים להיכנס לישוב שלהם, ונתקלו בשער סגור, חלקם ירדו ונכנסו רגלית והתחילו לעשות טבח בבית שמול ביתו, הוא שמע את קולות הטבח וראה בני ערובה, ורץ עם משפחתו להיסתתר בממ"ד. לאחר מכן עברו לירות לעבר ביתו, עשרות ואולי מאות כדורים פגעו בביתו ובגינתו, הם היו חמושים בצורה נוראה, והוא כבר אמר עם בני משפחתו יחוד ה', וקיבל דין שמים שזה רצונו ונעשה אותו בשמחה. ביתניים הוא הזעיק את המשמר והגיעו כוחות צבא מהישוב, ובגלל שהרכב של המחבלים לא היה יכול להיכנס בשעה, והתעכבו שם, הצליחו להרוג את רוב המחבלים בעודם בכניסה

ישיבה בסוכה תחת מדף או מזגן שנמצא בתוך הבית

שאלה נוספת שמציק שאין עליה תשובה ברורה, וגם היא נוגעת בהרבה סוכות. כאשר בתוך הסוכה תלוי או מחובר לקיר חפץ שעושה אוהל תחתיו, כגון מדף המחובר לקיר בגובה, [מדף נרות שבת או מדף ספרים, וכן מזגן רגיל עילי הנמצא כיום כמעט בכל חדר]. ואין תחתיו רוחב ד' טפחים, אלא ג' טפחים ואפילו פחות מג' טפחים, האם מותר לשבת תחתיו. דהנה השי"ע (סי' תרל"ב ס"א) פוסק שסך פסול אינו פוסל עד ד' טפחים, ואף מותר לשבת תחת הסכך הפסול, [ובמשנ"ב (שם סק"ד) הביא לחוש לכתחילה לדעת הראב"ד שמג' טפחים אין לישון תחתיו]. וא"כ צריך להיות שתחת המזגן והמדף יהיה מותר לשבת. אבל לעומת זאת מצינו שאם יש מיטה שתחתיה חלל גובה י' טפחים, אין ישנים תחתיה, כי זה אוהל בפני עצמו, והיושב תחתיו אינו מוגדר יושב בסוכה. ומה שיעור רוחב המיטה, לא התבאר ברוב הפוסקים. ובפמ"ג כתב ללמוד מדין נקליטי המיטה וקינפות שהמינימום הוא רוחב טפ. ולפ"ז כל חפץ שיש בו אוהל טפח על טפח יכול לאסור את הישיבה תחתיו, מדין מיטה. ואם תאמר מה זה שונה מסכך פסול שעד ד' טפחים אינו פוסל את המקום שתחתיו, ובמיטה גם טפח פוסל. י"ל שהחילוק הוא, שסכך פסול הוא חלק מכל הסיכוך הכשר, ולכן אינו פוסל אלא בשיעור חשוב שראוי לחלק את הסכך הכשר, ופחות מד' טפחים אינו חשוב לפסול. משא"כ במיטה או חפץ העושה אוהל בתוך הסוכה, אינו בטל לסכך, והוא בודאי לעצמו, ומשיעור שנחשב אוהל, נחשב מקום לעצמו, שהיושב תחתיו [ראשו או רובו] אינו נחשב תחת הסוכה.

והנה מצינו במג"א ובמשנ"ב (סי' תרכ"ז ס"ד) לגבי נוי סוכה, שכתב הרמ"א שיהיה סמוך לסכך כדי שיהיה טפל לסיכוך, ולא יהא רחוק ונמוך מהסכך ד' טפחים. וכתב המשנ"ב (סק"ב) שאם הוא מופלג מהסכך, הוא פוסל ברוחב ד' על ד' טפחים, כדין סכך פסול. ולכאורה מבואר שלא אומרים שנחשב אוהל לעצמו. אמנם יש לחלק שנוי סוכה הוא בכל אופן חלק מהסוכה, שגם מן הצד דינו כמוקצה לסוכה, וממעט משיעור סוכה, ובסמוך לסכך אינו פוסל גם ביותר מד' טפחים, לכן אינו חשוב אוהל בפני"ע גם ברוחב מהסכך משא"כ מדף ומזגן, יהיה תלוי, אם הם סמוכים לסכך [אולי תוך ד' טפחים] הרי הם כסכך פסול שפוסל רק בד' טפחים, אבל כאשר הם רחוקים מהסכך, הרי הם כמיטה, ויהיה אסור לשבת תחתיהן אפילו ברוחב טפח. ודבר זה מצוי מאוד בסוכות הבנויות בבתיים, שהגג של החדר נפתח, ודוקא שם נמצא המזגן כי זה הקיר החיצוני, והיושבים בסוכה נצמדים לקיר, וזה תחת המזגן. ועי' בספר חוט שני (סוכה פ"ג ס"א) שכתב חילוק כזה לגבי קורת בטון, שאם אינה סמוכה לסכך אוסרת בשיעור טפח. ובספר הסוכה (ח"א פכ"ז ס"ג) כתב שאסור לשבת תחת המזגן. והעולם אינם יודעים על כך. וצ"ע למעשה.

מזגנים שנמצאים מעל הסוכה, רוחבם ודיניהם

יש לציין שכל הנזכר כאן היינו לגבי מזגן וחפצים שנמצאים בתוך הסוכה, אבל לגבי מזגנים שמעל הסוכה יש דינים אחרים. א. אם הסוכה מסוככת כולה, הרי המזגן פוסל את השטח שתחתיו רק אם יש בו רוחב ד' טפחים, [וכפי שכתבנו במק"א שהרבה מנועים יש בהם רוחב 32 ס"מ, ובמנועים החדשים הביתיים יש רק כ 27 ס"מ, אבל מסגרת הברזל שמחזיקה את המנוע מוסיפה בדרך כלל עוד 5 ס"מ, ולכן ברוב המקרים יוצא שיש במנוע רוחב ד' טפחים שפוסל את המקום שתחתיו].

ב. כאשר המזגן מעל המקום שסמוך לדופן הסוכה, צריך שיהיה דין דופן עקומה, לחבר בין הדופן לסכך הכשר. ואז מגיעה עוד הלכה, שאין אומרים שתי הלכות יחד בדופן עקומה, ואם הדפנות אינן מגיעות עד הסכך שצריך גם דין גוד אסיק, לא אומרים דין דופן עקומה, והסוכה נפסלת משום שחסר דופן (שו"ע סי' תרל"ב ס"א ומשנ"ב סק"ד). ולכן יש להאריך את הדפנות עד לגובה הסכך.

ג. אם משאירים רווח בצד העליון ללא סכך, וזה מצוי יותר כאשר המנוע בגובה הסכך, שמניחים סכך עד המנוע, ואח"כ המנוע עצמו חוסם, אך נשאר רווח בין המנוע של המזגן לקיר, בזה צריכים להשתמש בשתי הלכות, לבדו ודופן עקומה. ונחלקו בזה הפוסקים, לדעת רע"א נחשב לשתי הלכות, ובמשנ"ב (שם) כתב שיש להקל ולהכשיר, ובחוט שני כתב שלסברת החזו"א צ"ל שאינו כשר. לכן גם בזה נכון לדאוג שהסיכוך יגיע עד הדופן. אלא שאין צורך בסכך כשר, כי בלא"ה המקום הזה נפסל מלשבת תחתיו, ואנו מציעים לחבר קרטון או פוליאג, שהם גמישים ויציבים, ואפשר ליצור בהם תקרה עד הדופן. [אבל בד שאינו יציב ברוח, יש להסתפק אם מועיל לסיכוך גם כאינו נופל לגמרי].

ישיבה תחת כנפי המאוורר התלוי בסוכה

על פי זה היו ששאלו במענה הטלפוני מה הדין כשיש מאוורר תיקרת, או תלוי בגובה הקיר (שיש מקום לשבת תחתיו). האם אסור לשבת תחת כל העיגול של הכנפיים, כי כשהוא פועל נוצר אהל על כל העיגול.

והנה בזה הדין שונה, כי מה שהכנפיים זזים, זה דבר ארעי מאוד שאינו פוסל, וכפי שהביא בחוט שני לגבי סדין שתלוי בגובה בצד ומתנפף ברוח מעל הסוכה, שאינו פוסל, כמו שמצינו במשנה באהלות שטלית המתנפנת אינה אוהל אפילו להביא את הטומאה. וכן לגבי מטוס ברגעים שעובר מעל הסוכה אינו פוסל. לכן מקום הכנפיים של המאוורר כשר, כי הדבר המפסיק הולך ובא כל הזמן, ואינו קבוע.

אלא השאלה היא רק לגבי המקום שתחת מרכז המאוורר, שיש בו טפח על טפח, האם יהיה אסור לשבת תחתיו. וגם בזה יש לחלק אם הוא סמוך לסכך, או רחוק מהסכך. וגם זה צ"ע.

עשרות סוכות נבדקו ותוקנו ע"י בודקי מוקד העירוב

יחד עם המענה הטלפוני, היו עשרות אברכים שפעלו מטעם המוקד בבדיקת סוכות באופן רשמי, ועברו בעשרות סוכות לבדוק, להדריך, להורות כיצד לתקן. כמו כן לבדוק סוכות ציבוריות של בתי כנסת, ולעורר על הדפנות החסרות בהם, ובס"ד תוקנו עשרות סוכות ע"י האברכים המסורים. אחד מתוך עשרות המקרים היה בעיר בני ברק, בסוכה גדולה שנבנתה ע"י ארגון המספק אוכל לנוקקים, ובסוכה זו הביאו במיוחד עבור מזגן בסוכה, שני מזגנים גדולים, שיוצאים מהם ארבעה שרולים [צינורות רחבים], והניחו את הצינורות לכל רוחב הסוכה. בחול המועד עברו שם שני בודקי סוכות שחזרו מבדיקה במקום אחר, והדבר עורר את תשומת ליבם, ובדקו את קוטר הצינור, והנה הוא 32 ס"מ, דהיינו ד' טפחים לשיעור רח"ג, א"כ יוצא שיש ארבעה שורות של סכך פסול בסוכה זו, ולא רק שאין אוכלים תחת הסוכה, אלא יותר מחצי מהסוכה פסולה, כי הסכך הפסול מחלק אותה באופן שלא נשאר לחלקים החיצוניים ג' דפנות [עי' משנ"ב סי' תרל"ב ס"ק ג'].

אחד מהבודקים פנה בערב לרב העיר הגאון רבי שבח רוזנבלט שליט"א, כיון שהמקום עומד תחת כשרות רבני העיר, יש לו הערה על כשרות הסוכה. הגר"ש קיבל את הדברים ואמר שיטפל בזה. ואכן מיד בבוקר כבר הסירו את ארבעת השרולים מהסכך של הסוכה, והעמידו אותם בצדי הסוכה. היה נפלא לראות כיצד במערכת הכשרות הדבר תוקן מיידית. ובכך הבודקים זיכו עוד עשרות יהודים בקיום מצוות סוכה.

מעמדי סיום בימי חוה"מ וחלוקת תעודות ללומדי השיעורים

בנוסף לכך זכינו בשנה זו לקיים תשעה מסגרות לימוד הלכות סוכה למעשה, שהתקיימו כבר מאמצע חודש אלול, והשתתפו בהם מאות אברכים, בערים ירושלים, בני ברק, מודיעין עילית, אלעד, עמנואל, אופקים, ותפרח. כל הלומדים הופתעו לקבל בהירות מיוחדת בכל פרטי ההלכות, וגילו עד כמה הן לא מספיק ידועות לציבור. בנייהם היו גם אברכים שלמדו בכולל הלכות סוכה בעיון, ואמרו שיהיו לא הגיעו לכל ההלכות האלו, ובפרט שיש הרבה הלכות שמשולבות עם ידיעות מהלכות עירובין, שהם משנים לגמרי את צורת הכשר הסוכה.

האברכים שהשתתפו עמלו בליבון ההלכות, ומיד השתמשו בהם למעשה, לבדוק את הסוכות של עצמם ושל חבריהם וקרוביהם, והרבה סיפרו שהשנה הם שינו כמה דברים בסוכתם, כדי להכשיר את הסוכה כראוי. וכן כמה סוכות ציבוריות של בתי כנסת, שהם עוררו על בעיות של עיקר הדין, וזכו להציל רבים מעוון, וליכות אותם בקיום מצוות סוכה.

בימי חול המועד התקיימו כינוסים של סיום חלוקת תעודות, בהשתתפות רבנים ומורי הוראה, שדיברו על חשיבות הלימוד למעשה עם המחשת ההלכות וההגשה למציאות שאנו חיים בה, שע"ז מגיעים לקיים הרבה דברים שאינם ידועים. ובעז"ה נביא מדבריהם בגליון הבא.

אנו מודים לקב"ה שזיכה אותנו להיות שלוחים לזכות את הרבים בהתעוררות לידיעת הלכות סוכה, ולעורר שימת לב לקיומה, להקנות את ההלכות למאות אברכים, ולהביא לתיקון של מאות סוכות, ואלפי יהודים שבשנה זו קיימו את המצוה יותר מבשנה שעברה. כה יתן ה' וכה יוסיף. ויהי רצון שנזכה גם בשנה זו הבעל"ט להרחיב ולהכפיל את זיכוי הרבים, בדיני סוכה ובדיני עירובין ובשאר חלקי התורה.

עם תחילת זמן חורף, נפתחת ההרשמה ללימוד המיוחד של הלכות עירובין למעשה, עם סידרת השיעורים והמצגות הממחישים את ההלכות המורכבות בצורה פשוטה וברורה. להרשמה ניתן לפנות למוקד הטלפוני של מוקד העירוב - 0548483320, שלוחה 6. או בטל' ההרשמה 0556783323.